



ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΤΟΜΕΑΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΠΡΕΣΒΥΤΟΝ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ
ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ

ΙΔΡΥΤΗΣ : ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΣ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ : ΠΕΤΡΟΣ ΧΑΡΗΣ

ΤΟΜΟΣ ΠΕΝΤΗΚΟΣΤΟΣ ΕΒΔΟΜΟΣ

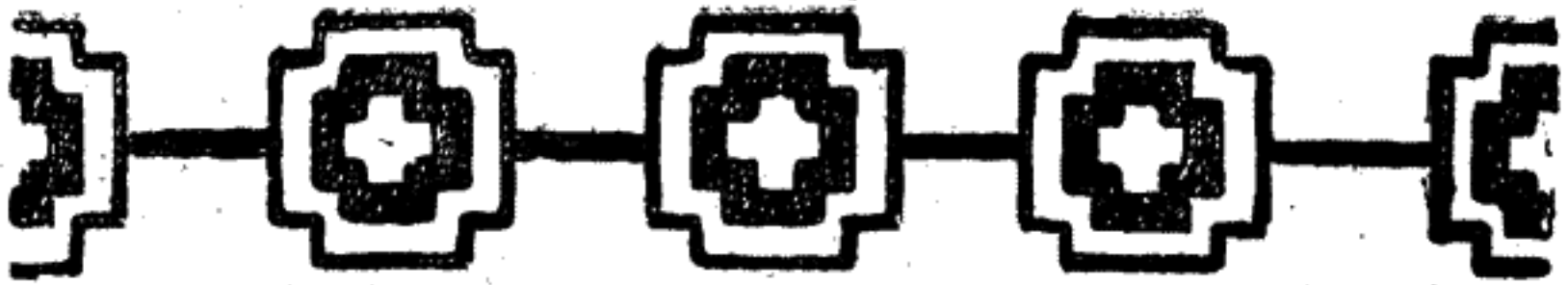
ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ – ΙΟΥΝΙΟΣ

1955

Μ. Ν. Αντωνίου



Ε.Τ.Α.Π.Ε. Κ.Ε.Π.
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2008



ΜΝΗΜΕΙΑ ΤΗΣ ΜΕΣΑΙΩΝΙΚΗΣ ΚΑΙ ΝΕΩΤΕΡΑΣ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑΣ ΜΑΣ

4. ΑΝΑΚΑΛΗΜΑ ΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ

[ΕΠΙ ΤΗ ΕΠΕΤΕΙΩ ΤΗΣ ΑΛΩΣΕΩΣ]

Ἡ κατὰ τὴν 29ην Μαΐου 1453 συντελεσθεῖσα ἄλωσις τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τοῦ κέντρου τοῦτου τοῦ Ἑλληνισμοῦ καὶ τῆς Ὀρθοδοξίας, τῆς περιφήμου Βασιλίδος τῶν πόλεων, ἥτις εἶχεν ὡς ἐπακολούθημα τὴν κατάλυσιν ὀλοκλήρου τῆς Αὐτοκρατορίας καὶ τὴν ὑποδούλωσιν τοῦ Βυζαντινοῦ Κράτους, ἦτο ἐπόμενον νὰ ἔχη βαθεῖαν καὶ ὀδυνηρὰν ἀπήχησιν καὶ νὰ θεωρηθῇ ὡς ἡ πλέον τραγικὴ δοκιμασία διὰ τὴν φυλὴν. Ἀπὸ τῆς πρώτης στιγμῆς ἐγένετο καταφανές ὅτι ἡ ἀπώλεια τῆς Πρωτεύουσας θὰ ἦσκει μεγάλην ἐπίδρασιν καὶ θὰ εἶχε τρομερὸν ἀντίκτυπον ἐπὶ τῆς μοίρας ὀλοκλήρου τοῦ ἔθνους, ὡς δὲ ἦτο ἐπόμενον καὶ ἡ λαϊκὴ μούσα καὶ ἡ δόκιμος ποίησις, ἀλλὰ καὶ ὁ πεζὸς λόγος ἤρχισαν νὰ ἀσχολῶνται περὶ αὐτῆς κατὰ τρόπον ἰδιαιτέρως συγκινητικόν, τὸ δὲ θέμα τῆς ἀλώσεως ἀπετέλεσεν ἐν τῶν πλέον συνήθων καὶ προσφιλῶν θεμάτων τῆς λογοτεχνίας μας¹.

Τὰ ποιήματα τὰ ἀναφερόμενα εἰς τὴν πτώσιν τῆς Βασιλευούσης, οἱ «Θρηνοί», περικλείουν τὸν βαθύτατον πόνον διὰ τὴν ἐπελθοῦσαν καταστροφὴν καὶ τὴν ἀπώλειαν τῆς αὐτοκρατορίας, ταυτοχρόνως ὁμως ἐκφράζουν καὶ τὰς καλύτερας ἐλπίδας καὶ τὴν ἀδιάσειστον πίστιν, ὅτι δὲν θὰ βραδύνη ἡ ἡμέρα τῆς ἀπελευθερώσεως².

Τὸ εἶδος τοῦτο τῆς ποιήσεως δὲν εἶναι βεβαίως νέον. Ἀνάλογα ποιήματα, ἀναφε-

ρόμενα εἰς θρήνους διὰ τὴν ἄλωσιν ἢ τὴν καταστροφὴν πόλεων ἢ χωρῶν ἀνευρίσκομεν καὶ εἰς παλαιότερας ἐποχάς, ἀρκεῖ δὲ νὰ ὑπενθυμίσωμεν ἔστω καὶ μόνον τὸν περίφημον θρήνον διὰ τὸ ἄδοξον τέλος τῆς Τροίας, ὡς περιγράφεται οὗτος εἰς τὴν ὀμηρικὴν Ἰλιάδα.

Ἐκτοτε θρηνοὶ ἐγράφησαν πολλοὶ κατὰ διαφόρους ἐποχάς, οἱ περισσότεροι ὁμως καὶ οἱ πλέον συγκινητικοὶ εἶδον τὸ φῶς μετὰ τὴν διάλυσιν τοῦ Βυζαντινοῦ Κράτους καὶ τὴν διαδοχικὴν ἄλωσιν τῶν σημαντικωτέρων κέντρων τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ὡς τῆς Θεσσαλονίκης, τῶν Ἀθηνῶν, τῆς Κύπρου, κ. ἄ. Διὰ μόνην τὴν ἄλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἀναφέρονται πολυάριθμα σχετικὰ στιχουργήματα, γνωστὰ ὑπὸ τοὺς τίτλους «Ἄλωσις» ἢ «θρήνος τῆς Κωνσταντινουπόλεως», «Ἀνσκάλημα τῆς Κωνσταντινουπόλεως», ἕτερος «Θρήνος τῆς Κωνσταντινουπόλεως», «Θρήνος διαλογικὸς», «Θρήνος ἐπὶ ἀλώσεως τῆς Πόλεως», «Θρήνος Κωνσταντινουπόλεως» τοῦ ἐκ Πωγωνιανῆς καταγομένου Ματθαίου μητροπολίτου Μυρέων, ἕτερος «Θρήνος», κ. ἄ.

Μὲ τὰ ποιήματα ταῦτα, τινὰ τῶν ὀποίων ἐγράφησαν τὴν ἐπαύριον τῆς ἀλώσεως, ἀλλὰ πολὺ μεταγενέστερον, οἱ ὑπόδουλοι πρόγονοί μας ἐγαλουχήθησαν ἐπὶ μακροῦς αἰῶνας καὶ μὲ αὐτὰ παρηγοροῦντο κατὰ τοὺς τραγικοὺς χρόνους τῆς στυγεραῆς δουλείας των. Διὸ οἱ «θρηνοὶ» ἀποτελοῦν σημαντικὸν κεφάλαιον τῆς μεταβυζαντινῆς ποιητικῆς παραγωγῆς. Ἄλλ' ἡ σημασία αὐτῶν εἶναι καὶ ἱστορικὴ, διότι πολλοὶ τούτων περιέχουν πληροφορίας ἀξιολόγους ὡς καὶ κρίσεις ἀξίας ἰδιαιτέρας προσοχῆς καὶ διαφέροντος. Τὰ κυριώτερα θέματα τὰ ὁποῖα ἀπασχολοῦν τοὺς συγγραφεῖς των εἶναι τὰ ἑξῆς: α) ἡ θρηνωδία διὰ τὴν ἀπώλειαν τῆς πρωτεύουσας, β) ὁ καθορισμὸς τῶν αἰτίων τῆς καταστροφῆς, γ) ἡ ἀπαρίθμησις τῶν δυνάμεων τοῦ ἐχθροῦ, δ) ἡ περιγραφή τῶν τελευταίων στιγμῶν τοῦ ἀγῶνος καὶ τῆς τύχης τοῦ αὐτοκράτορος, ε) ἡ ἀναγραφή

1. Διὰ περισσότερας πληροφορίας περὶ τῶν θρηνῶν βλ. Σπ. Λάμπρου, Μονοδίαι καὶ θρηνοὶ ἐπὶ τῇ ἀλώσει τῆς Κωνσταντινουπόλεως, Νέος Ἑλληνομνήμων, 1908, σελ. 190 - 269, Ἡλ. Βουτιερῖδη, Ἱστορία τῆς Νεοελληνικῆς Λογοτεχνίας, τόμ. Β', ἐν Ἀθήναις 1927, σελ. 198 ἐπ., Γ. Θ. Ζώρα, Ἀνέκδοτος θρήνος ἐπὶ τῇ ἀλώσει τῆς Κωνσταντινουπόλεως, Ἐπιθεώρησις (Ρώμη), 1939.

2. Βλ. Γ. Θ. Ζώρα, Πόνος καὶ ἐλπίδες τῶν ὑποδούλων, Ἑλληνικὴ Δημιουργία, 1949, σελ. 415 ἐπ.

τῶν δηώσεων, ἀρπαγῶν καὶ παντοειδῶν λεηλασιῶν τῆς πόλεως καὶ τῶν κατοίκων, στ) ἡ ἐπὶ κλησις τῆς ξενικῆς ἐπεμβάσεως πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῆς αὐτοκρατορίας, ζ) ἡ ἐπὶ τὰς ἰδίας ἐθνικὰς δυνάμεις, μετὰ τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ, πῆστις διὰ τὴν ἀποτίναξιν τοῦ ξενικοῦ ζυγοῦ³.

Ἐκ τῶν σημαντικωτέρων «θρήνων» εἶναι καὶ τὸ κατωτέρω ἀναδημοσιευόμενον «Ἀνακάλημα» τῆς Κωνσταντινουπόλεως, στιχοῦργημα ἐξ 118 δεκαπεντασυλλαβῶν ἀνομοιοκαταλήκτων στίχων συγκείμενον, γραφέν παρ' ἀγνώστου ποιητοῦ, δὲν γνωρίζομεν πότε ἀκριβῶς, πιθανώτατα δὲ μὴ τοῦτο αὐτὸ τὸ ἔτος τῆς ἀλώσεως⁴.

Εἰς τὸ στιχοῦργημα τοῦτο, τὸ ὁποῖον χαρακτηρίζει ποῖα τις συγγένεια πρὸς τὴν δημοτικὴν μας ποίησιν — ὡς ἡ διαπνέουσα αὐτὸ εἰλικρινὴς φυσιολατρεία ἀλλὰ καὶ τρόποι τινὲς τῆς ἀφηγήσεως — ὁ ποιητὴς περιγράφει εἰς τόνον ἀπλοῦ καὶ συγκινητικὸν τὴν καταστροφὴν τῆς Βασιλευούσης, τὴν ἀγριότητά τῶν Τούρκων κατακτητῶν καὶ τὰς ἀφόρητους ταλαιπωρίας τῶν δυστυχῶν Ἑλλήνων, ἐπὶ κεφαλῆς τῶν ὁποίων ἀγωνίζεται σθεναρῶς ὁ τελευταῖος αὐτοκράτωρ Κωνσταντῖνος Παλαιολόγος. Βλέπων οὗτος ὅτι πᾶσα ἐλπίς σωτηρίας ἀπώλεσθη, ἵνα μὴ περιέλθῃ εἰς χεῖρας τοῦ ἐχθροῦ, παρακαλεῖ τὴν ὑστάτην στιγμὴν, τοὺς Κρήτας συμπολεμιστάς του νὰ ἀποκόψωσι τὴν κεφαλὴν του καὶ τὴν μεταφέρωσιν εἰς τὴν Κρήτην. Τὸ τελευταῖον τοῦτο γεγονός — ὅπερ ἀνταποκρίνεται πρὸς παράδοσιν κυκλοφοροῦσαν καὶ ἐν τῇ μεγαλονήσῳ τῆς Μεσογείου⁵, — προσέτι δὲ ὁ

τρόπος καθ' ὃν ὁ ἀγνώστου ποιητῆς ὁμιλεῖ περὶ τῶν Κρητῶν καθιστοῦν πιθανὴν τὴν ὑπόθεσιν, ὅτι ὁ συγγραφεὺς ἦτο κρητικῆς καταγωγῆς ἢ ὅτι συνεδέετο ὀψοδῆποτε στενωῶς μετὰ τὴν νῆσον ταύτην, καίτοι ἡ γλῶσσα τοῦ ποιήματος δὲν παρέχει οὐδεμίαν περὶ τούτου ἀσφαλῆ μαρτυρίαν.

Τὸ «Ἀνακάλημα τῆς Κωνσταντινουπόλεως» — τοῦ ὁποῦ τοῦ χειρόγραφον σώζεται ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τῶν Παρισίων⁷ ἐξεδόθη δὲ, τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ Legrand ἐν τῇ Collection de monuments pour servir a l'étude de la langue Néo-hellénique⁸ καὶ βραδύτερον ὑπὸ τοῦ Ἀγαθαγγέλου Ξηρουχάκη ἐν τῷ «Κρητικῷ πολέμῳ»⁹. Ἡ τελευταία ἐκδοσις θεωρεῖται ὀρθότερα, καίτοι ἡ παρεχομένη παρ' αὐτοῦ πληροφορία ὅτι τὸ στιχοῦργημα «τυποῦται ἐξ ἀντιγράφου κοινοποιηθέντος ἡμῖν ὑπὸ φίλου»¹⁰, ἀνευ ἄλλης τινὸς ὑποδείξεως, γεννᾷ πολλὰς ἀμφιβολίας ὡς πρὸς τὴν ἀκριβείαν τῆς ἐκδόσεως.

Ἡ κατωτέρω ἀναδημοσίευσίς τοῦ ποιήματος γίνεται ἐκ τῆς ἐκδόσεως τοῦ Ξηρουχάκη, ἀνευ μεταβολῆς τινος, ἐξαιρέσει τῆς ἀλλαγῆς σημείων τινῶν στίξεως καὶ τῆς ὀρθογραφίας ὠρισμένων τινῶν γραμματικῶν τύπων.

ἐπανάστασις ὑπὸ δύο μεγάλων τιμαριούχων Ἑλλήνων, τοῦ Σίφη Βλαστοῦ καὶ τοῦ Γαβαλά, κατ' Αὐγούστον τοῦ 1453, ἧτις προδοθεῖσα ὑπὸ τοῦ Ἰουδαίου Δαυὶδ Μαυρογονάτου καὶ τοῦ ἱερέως Λίμα, κατεστάλη διὰ τῆς ἐπεμβάσεως τοῦ Καλλέργη, ἀπαισίου γόνου τῶν πρώτων Καλεργῶν καὶ ἀργυρωνήτου ὀργάνου τῶν Ἑνετῶν».

7. Ἐθνικὴ Βιβλιοθήκη τῶν Παρισίων ἀριθ. 2873.

8. É m. L e g r a n d, Complainte sur la prise de Constantinople, ἐν Collection de monuments pour servir a l'étude de la langue Néo-hellénique, no 5, nouvelle serie, 1875, p. 85 - 100.

9. Ἀγαθαγγέλου Ξηρουχάκη, Ὁ Κρητικὸς πόλεμος (1645 - 1669) ἢ Συλλογὴ τῶν Ἑλληνικῶν ποιημάτων Ἀνθίμου Διακρούση - Μαρίνου Ζάνε, Ἐν Τεργέστῃ 1908, σελ. 37 - 43.

10. Ἀγαθαγγέλου Ξηρουχάκη, Ὁ Κρητικὸς πόλεμος (1645 - 1669), ἐνθ' ἀν., σελ. 39, σημ. 1.

3. Γ. Θ. Ζώρα, Πόντοι καὶ ἐλπίδες τῶν ὑποδούλων, ἐνθ' ἀν.

4. Δηλ. ἀνάκλησις, ἀνάμνησις τῶν περιπετειῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

5. Περὶ τοῦ θρήνου τούτου βλ. Κρουμβάχερ, Ἱστορία τῆς Βυζαντινῆς Λογοτεχνίας, μεταφρ. Γ. Σωτηριάδου, τόμ. Γ', Ἀθήναι, 1900, σελ. 113 - 115, Ἡ λ. Β ο υ τ ι ε ρ ῖ δ η, Ἱστορία τῆς Νεοελληνικῆς Λογοτεχνίας, τόμ. Β', ἐνθ' ἀν., σελ. 207 - 209. Βλ. καὶ κατωτέρω σημ. 7 καὶ 8.

6. Ὡς παρατηρεῖ ὁ Ξηρουχάκης (Ὁ Κρητικὸς πόλεμος, σ. 38): «Σχετικῶς πρὸς τὴν ἐν Κρήτῃ ἐπικρατοῦσαν παράδοσιν, ὅτι τὸ βασιλικὸν λείψανον ἐκομίσθη καὶ σώζεται ἐτι ἐν τῇ νήσῳ, δύναται νὰ ἐξηγηθῇ καὶ ἡ συγχρόνως τῇ μετακομιδῇ τοῦ λειψάνου ἐκραγεῖσα

ΑΝΑΚΑΛΗΜΑ ΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ

Θρηῆνος, κλανθμὸς καὶ ὀδυρμὸς καὶ στεναμὸς καὶ λύπη,
θλίψις ἀπαραμύθητος ἔπεσε τοῖς Ρωμαίοις!
ἐχάσασι τὸ σπῆτιν τους, τὴν πόλιν τὴν ἁγίαν,

- 5 τὸ θάρρος καὶ τὸ καύχημα καὶ τὴν ἀπαντοχὴν τους.
 — Τίς τό 'πε; τίς τὸ μὴνυσε; πόθ' ἦλθε τὸ μαντῆτο;
 Καράβιν ἐκατέβαινε 'ς τὰ μέρη τῆς Τενέδου,
 καὶ κάτεργον τὸ ἀπάντησε, στέκει κι ἀναρωτῆ το:
- 10 — Καράβιν, πόθεν ἔρχεσαι καὶ πόθεν κατεβαίνεις;
 — Ἔρχομαι ἀπ' τ' ἀνάθεμα κ' ἐκ τὸ βαρὺν τὸ σκότος,
 ἀπ' τὴν ἀστραποχάλαζην, ἀπ' τὴν ἀνεμοζάλην
 ἀπαὶ τὴν Πόλιν ἔρχομαι τὴν ἀστραποκαμένην.
 Ἐγὼ γομάριον δὲν βασιῶ, ἀμμὲ μαντῆτα φέρνω
 κακὰ διὰ τοὺς χριστιανούς, πικρὰ καὶ θολωμένα:
- 15 Οἱ Τουρκιῶται ἤρθασιν, ἐπήρασιν τὴν Πόλιν,
 ἀπώλεσαν τοὺς χριστιανούς ἐκεῖ καὶ πανταχόθεν.
 — Στάσου, καράβι, νὰ χαρῆς· πάλι νὰ σ' ἐρωτήσω
 ἐκεῖ ἔλαχεν ὁ βασιλεύς, ὁ κύρις Κωνσταντῖνος,
 ὁ φρόνιμος, ὁ δυνατός, ὁ περίσο' ἀνδρειωμένος,
 ὁ πρᾶγος, ὁ καλόλογος, ἡ φήμην τῶν Ρωμαίων;
- 20 — Ἐκεῖ ἔλαχεν ὁ Δράγασης, ὁ κακομοιριασμένος.
 Σὰν εἶδεν τ' ἄνομα σκυλιὰ κ' ἐχάλασαν τοὺς τοίχους,
 κ' ἐτρέξασιν καὶ ἐμπήκασιν πεζοὶ καὶ καβαλλάρου
 κ' ἐκόπτιαν τοὺς χριστιανούς σὰν χόρτον 'ς τὸ λιβάδι,
 βαρειὰ - βαρειὰ 'νασίεναξεν μετὰ κλαυθμοῦ καὶ εἶπε:
- 25 « Ἐλέησον, πρᾶγμα τὸ θωροῦν τὰ ἄωλερά μου μάτια!
 πῶς ἔχω μάτια καὶ θωρῶ, πῶς ἔχω φῶς καὶ βλέπω,
 πῶς ἔχω νοῦν καὶ πορπατῶ 'ς τὸν ἄτυχον τὸν κόσμον!
 Θωρῶ οἱ Τοῦρκοι 'νέβησαν εἰς τὴν ἅγλιαν πόλιν
 καὶ τώρα ν' ἀφανίζουσιν ἐμὲν καὶ τὸν λαόν μου! —
- 30 Ἐβίγλισεν ὁ ταπεινὸς δεξιὰ κι ἀριστερά του,
 θωρεῖ φεύγουν οἱ Κρητικοί, φεύγουν οἱ Γενουβῆσοι,
 φεύγουσιν οἱ Βενέτικοι, κ' ἐκεῖνος ἀπομένει.
 Ἐλάλησεν ὁ ταπεινὸς μὲ τὰ καμμένα χεῖλη:
- 35 — Ἔσεῖς, παιδιὰ μου, φεύγετε, πᾶτε νὰ γλυτωθῆτε,
 καὶ μέναν ποῦ μ' ἀφίνετε τὸν κακομοιριασμένο;
 ἀφίνετέ με 'ς τὰ σκυλιὰ κ' εἰς τοῦ θεριοῦ τὸ στόμα!
 Κόψετε τὸ κεφάλι μου, χριστιανοὶ Ρωμαῖοι,
 ἐπάρετέ το, Κρητικοί, βασιτᾶτέ το 'ς τὴν Κρήτην,
 νὰ τὸ ἴδοῦν οἱ Κρητικοί, νὰ καρδιοπονέσουν,
 νὰ δείρουν τὰ στήθη τους, νὰ χύσουν μαῦρα δάκρυα,
 καὶ νὰ μὲ μακαρίσουν, ὅτι οὕλους τοὺς ἀγάπων.
- 40 Μηδὲν μὲ πιάσουν τὰ σκυλιὰ, μηδὲ μὲ κυριεύσουν,
 ὅτι ἀνελεήμονα τῶν ἀσεβῶν τὰ σπλάγχνα·
 μηδὲν μὲ πάρουν 'ς τὸν ἀμιρᾶ, 'ς τὸν σκύλον Μαχουμέτην,
 μὲ τὸ θλιμμένον πρόσωπον, μὲ τὰ θλιμμένα μάτια,
 μὲ τὴν τρεμοῦραν τὴν πολλήν, μὲ τὰ καμμένα χεῖλη,
 καὶ θέσῃ πόδαν ἄτακτο εἰς τὸν ἐμὸν ἀῤῥένα·
 εἰς βασιλέως τράχηλον δὲν πρέπει ποῦς ἀνόμου.
- 45 Μὴ μ' ἐρωτήσ' ὁ ἄνομος καὶ πῆ: ποῦ 'ν' ὁ θεός σου;

- 50 Νά ᾿ρίση ὁ σκύλος τὰ σκυλιὰ νὰ μὲ κακολογίσουν,
νὰ παίξουσιν τὸ στέμμα μου, νὰ βρῖσουν τὴν τιμὴ μου
ἄπῃν μὲ βασανίζουσι καὶ τυραννίζουσί με,
νὰ κόψουν τὸ κεφάλιν μου, νὰ μπήξουν εἰς κοντάριν,
νὰ σκίσουν τὴν καρδία μου, νὰ φᾶν τὰ σωθικά μου,
- 55 νὰ πιοῦν ἀπὸ τὸ αἷμα μου, νὰ βάψουν τὰ σπαθιά τους
καὶ νὰ καυχοῦντ' οἱ ἄνομοι εἰς τὴν ἀπώλειάν μου. —
Ἦλιε μου, ἀνάτειλε παντοῦ, οὐλον τὸν κόσμον φέγγε,
κ' ἔκτεινε τίς ἀκτῖνες σου σ' ὄλην τὴν οἰκουμένην
κ' εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν τὴν πρόην φουμισμένην
- 60 καὶ τῶρα τὴν Τουρκόπολιν δὲν πρέπει πιδ νὰ φέγγης,
ἀλλ' οὐδὲ τὰς ἀκτῖνας σου πρέπει ἐκεῖ νὰ στέλλῃς
νὰ βλέπουν τ' ἄνομα σκυλιὰ, τὲς ἀνομιᾶς νὰ κάμουν,
νὰ ποίσουν στάβλους ἐκκλησιᾶς, νὰ καίουν τὰς εἰκόνας,
νὰ σκίζουν, νὰ καταπατοῦν τὰ ἴλογα Βαγγέλια,
- 65 νὰ καθυβρίζουν τοὺς σταυρούς, νὰ τοὺς κατατσακίζουν,
νὰ παίρνουσιν τ' ἀσῆμια τους καὶ τὰ μαργαριτάρια,
καὶ τῶν ἁγίων τὰ λείψανα τὰ μοσχομυρισμένα
νὰ καίουν, ν' ἀφανίζουσιν, ὡς τὴν θάλασσα νὰ ρίπτουν,
νὰ παίρνουν τὰ λιθάρια των καὶ τὴν εὐκόσμησίν των
καὶ τ' ἅγια διοκοπότηρα κοῦπες, κρασί νὰ πίνουν.
- 70 Ἄρχοντες, ἀρχοντόπουλλοι, ἀρχόντισσες μεγάλες,
εὐγενικὲς καὶ φρόνιμες, ἀκριβαναθρεμμένες,
ἀνέγλυκες, πανέφημες, ὑπανδρες καὶ χηράδες,
καὶ καλογριᾶς καὶ γονικὲς παρθένες, ἡγουμένες,
ἄνεμος δὲν τίς ἔδιδε, ἥλιος οὐκ ἔβλεπέν τες
- 75 ἐψάλλαν κι ἀνεγνώθασιν εἰς τ' ἅγια μοναστήρια,
ἠρπάγησαν ἀνηλεῶς ὡς καταδικασμένες,
πῶς νὰ τὲς πάρουν ὡς τὴν Τουρκιά, σκλάβες νὰ πουληθοῦσιν,
καὶ νὰ τὲς διασκορπίσουσιν ὡς ἀνατολὴν καὶ δύσιν,
γυμνὲς καὶ ἀνυπόδυτες, δαρμένες, πεινασμένες,
- 80 νὰ βλέπουν βούδια, πρόβατα, ἄλογα καὶ βουβάλια,
παπίτσες, χῆνες καὶ ἕτερες πικρίες,
καὶ τὸ βραδὺ νὰ μένουσι μετὰ τοὺς μουσουλμάνους,
καὶ νὰ τὲς μαγαρίζουσι, μαστιάρδια νὰ γεννοῦσιν
καὶ μουσουλμάνοι νὰ γενοῦν καὶ σκύλοι ἴματοπίνοι¹¹,
- 85 καὶ πολεμοῦν χριστιανούς καὶ νὰ τοὺς ἀφανίζουν.
Μὴ τὸ ἴπομένης, οὐρανέ, καί, γῆ, μὴ τὸ βαστάξης,
ἥλιε, σκότισε τὸ φῶς, σελήνη, μὴν τοὺς δώσης.
Θέλω νὰ πῶ καὶ τι μικρὸν ἀλληγορίας λόγον :
- 90 ἥλιον τάξε νοητὸν τὸν μέγαν Κωνσταντῖνον,
σελήνην ἐπονόμασε τὴν ἁγίαν του πόλιν.
Μὴ σοῦ φανῆ παράξενο τοῦτον ἀποῦ σοῦ λέγω
κόσμον μέγαν τὸν ἀνθρώπο Θεὸς ἐπονομάζει,
ὃν ἔθρετο εἰς τὸν μικρὸν κόσμον, τὴν πᾶσα κτίσι.
- 95 Αὐτὸς λοιπὸν ἐκόσμησε ὁ μέγας Κωνσταντῖνος
τὴν πόλιν τὴν ἐξάκουστην, ἣν βλέπεις καὶ ἀκούεις,

11. Αἰματοπίνας = βρυκόλακες (δηλ. οἱ Τούρκοι).

καθὼς τὴν κλῆσιν ἔλαβε καὶ τὴν ἐπωνυμίαν.
 Ὅμοίως Ἰουστινιανὸς ἐκόσμησε μεγάλα,
 100 ἔκτισε τὴν ἁγιά Σοφία, τὸ θέαμα τὸ μέγα,
 παραπλησίον γέγονε Σιών τῆς Παναγίας·
 ἐκεῖνοι ἦσαν ἥλιος, κ' ἡ Πόλις ἡ σελήνη,
 χωρὶς ἡλίου πούποτε σελήνη οὐ σὲ λάμπει.
 Ἐκεῖνοι γὰρ οἱ βασιλεῖς οἱ εὐσεβεῖς, οἱ θεῖοι
 105 ἔλαμπον, ἐφωτίζασι τὴν παναγίαν Πόλιν,
 τὴν δύσιν, τὴν ἀνατολήν, ὄλην τὴν οἰκουμένην.
 Ὅταν εἰς νοῦν νὰ θυμηθῶ τῆς Πόλεως τὰ κάλλη,
 στενάζω καὶ ὀδύρομαι καὶ τύπτω εἰς τὸ στήθος,
 κλαίω καὶ χύνω δάκρυα μεθ' οἰμωγῆς καὶ μόχθου·
 110 ὁ κόσμος τῆς ἁγίας Σοφίας, τὰ πέπλα τῆς τραπέζης,
 τῆς Παναγίας τῆς σεπτιῆς τὰ καθιερωμένα,
 τὰ σκεῦη τὰ πανάγια, καὶ ποῦ νὰ καταστήσουν;
 Ἄρα ἔβλεπεν ὁ ἄγγελος ὡς ἦτον τεταγμένος,
 115 ὅστις καὶ ἔταξέ ποτε τοῦ πάλαι νεανίσκου,
 εἶπε γάρ: — Οὐκ ἐξέρχομαι ἕως οὗ νὰ ἔλθῃς—.
 Ὁ νεανίας ἔρχεται, ὁ ἄγγελος ἀπῆλθεν,
 οὐχὶ ἐκεῖνος ὁ ποτὲ παῖδας τῶν ἐκτιτόρων,
 ἀλλ' ἄλλος παῖδας ἔφθασε πρόδρομος Ἀνιχρίστου,
 καὶ ἄγγελοι καὶ ἅγιοι πλέον οὐ βοηθοῦσι.

Τὸ «Ἀνακάλημα τῆς Κωνσταντινουπόλεως» εἶναι ἐκ τῶν ὠραιότερων καὶ διδακτικωτέρων θρήνων τῶν ἀναφερομένων εἰς τὴν ἄλωσιν τῆς Βασιλίδος, ἀποτελεῖ δὲ «πατριωτικὸν μνημεῖον ὑψίστου ἐθνικοῦ ἐνδιαφέροντος, καὶ ὡς τοιοῦτον δέον ν' ἀνα-

γνωσθῇ καὶ ἀποστηθισθῇ μάλιστα ὑπὸ πάσης ἑλληνικῆς ψυχῆς»¹².

12. Ἀ γ. Ξηροῦ χάκη, Ὁ Κρητικὸς πόλεμος, ἐνθ' ἀν., σελ. 39.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Θ. ΖΩΡΑΣ

PACE NON TROVO

Ὅταν τὰ χρόνια θᾶρθουνε, καλέ μου,
 νὰ σοῦ ἀγκαλιάσουν τὸ ἀνεμόδαρτο κεφάλι,
 μὲ τὰ τρεμάμενά σου χεῖλια, τότε, πέ μου
 πῶς μ' ἀγαπᾶς καὶ πάλι.

Τὴν ὥρα ποὺ σιὰ γόνατά μου γύρω
 τὰ ἐγγόνια μου θὰ κλαῖν καὶ θὰ γελοῦνε,
 ἀπ' τῆς ἀγάπης μου τὸ πρῶτο μῦρο
 σταγόνες θὰ κυλοῦνε.

Θὰ σ' ἀγαπῶ, θὰ σὲ κνιτῶ μὲ τὰ σβησμένα
 ἀπ' τῶν δακρύων τὴν πλημμύρα μάτια,
 κι' ἀκόμα θὲ νὰ καρτερῶ τὰ πεθαμένα
 τῆς νιότης ἄτια.

Τὸ δρόμο γνώρισα ποὺ πᾶν τὰ βήματά σου
 κι' ὁ γυρισμὸς εἶναι κλειστὸς γιὰ μένα.
 Σὰ γητεμένη σέρνομαι κοντά σου
 κι' ἄς εἶναι ὅλα χαμένα.

ΜΑΡΙΑ ΠΑΠΑΛΕΟΝΑΡΔΟΥ

ΚΘ' — 53

Ε.Υ.Δ. τῆς Κ.τ.Π.
 ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2008